

Megjelenik a lap **Temesvárott** minden kedden.

Előfizetési díj akár helyben, akár postai széküldéssel:

Egész évre 6 ft. pp. = 6 f. 30 kr. ujp.

Fél évre 3 ft. pp. = 3 f. 15 kr. ujp.

A helybeli előfizetők a lap házhozordásáért rendelést tehetnek a lap kiadó hivatalában.

Szerkesztői iroda: belváros, bécsi utca 68. szám, első omelet.

DELEJTÜ.

A tudomány, anyagi érdekek és szépirodalom közlönye.

Jelige: Csak az a nemzet vész el, mely önmagát elhagyja.

Előfizetni helyben a szerkesztőségnél, vagy a helybeli könyvkereskedésekben; vidéken minden cs. kir. postahivatalnál a szerkesztőséghez utasítandó bérmentes levelekben.

Hirdetések minden közhasználatban lévő nyelven fölvetetnek. A beiktatásért minden három hasábos egyes sorért 4 p. vagy 7 uj krajcárnyi díjszámítatik.

Kiadó hivatal: belváros, bécsi utca Urmann Márton műkereskedésében.

Kedd, september 13. 1859.

37. szám.

Második évi folyam.

A versec-alibunári mocsárok.

(Folytatás és vége.)

Többször már hallatszott azon vélemény, hogy a versec-alibunári mocsár kiszáritására nem volna egyébre szükség mint bevárni, hogy a természet maga végezze ezen munkát. Ugyanis látván azt, hogy a hegyi patakok és vizek, melyek a mocsárba ömlenek, felduzzadásuk alkalmával sok csuszlatot (Geschiebe) visznek magukkal, azt hiszik, hogy ez által a mocsár mindinkább kemény anyaggal fog megtölteni, és így az eliszapodásból átmenet készülni ezen terület azon állapotjára, mely azt gazdaságilag mivelhetővé teszi. Azonban eltekintve attól, hogy ezen az uton századok alatt sem mutatkozott eredmény, jövőre is le kell mondanunk ezen kényelmes eljárástól, minthogy a mocsárba szakadó vizek hoznak ugyan csuszlatot magukkal, de azt a torkolatnál a mocsár szélén lerakják, míg annak közepe felé a víz mindinkább tisztul, és valóságos tavat képez.

A mocsár szélén fekvő földek már mivelés alatt vannak. Hogy ezek további előntés ellen biztosítsanak, és hogy a nagy terjedelmű mocsár többi része is a mivelhetőnek megnyeressék, következő munkálatokat tartunk szükségessékké.

Először. A Berzava folyónak szabályozása következtében a Terézia csatorna talpa nagyon eliszapodván, az utóbbit Margiticától kezdve felfelé a versec-alibunári mocsárig egyenlő magasságra a Berzava legcsekélyebb vízállásával, 8 ölnyi szélességre ki kellene tisztítani. A kiemelt földdel a csatorna mindkét részén lévő, és még igen gyenge töltések volnának erősítendőek, és két lábbal magasabbra emelendőek, mint a Berzava legnagyobb vízállása Margiticánál.

Másodszor. A Moravitzapatakat annak beömlésétől a versec-alibunári mocsárba kajla irányban a Sz.-János-Paulisi határvonalig, továbbá a Versec-Zichyfalva Nagymargitta-i határvonal mentén egyenes irányban, és onnan a vattiniai területen keresztül egészen annak beömléseig a nevezett mocsárba csatornázni kellene, és a Terézia csatornába vezetni. A Moravitzapatakat ezen új csatornája erős töltések közé volna szoritandó, melyek a Terézia csatorna legmagasabb vízállását két lábnyi magassággal felülmulják, és tetejükön két öl szélességűek legyenek; különben a Terézia csatorna töltéseivel

volnának egybekapcsolandók. — Az említett új csatorna mellett a Moravitzapatak jobb partján vizgyűjtő árok volna készítendő, hogy abban a Vattina, Nagy Margitta és Zichyfalva magaslatairól érkező hó- és esővíz a Terézia csatornába csapoltathassék.

Harmadszor. A Ballad-árok annak érintkezésétől a mocsárral a paulisi területen át a fenn tervezett Moravitzacsatorna torkolatáig csatornázandó és hasonló töltésekkel volna ellátandó. Mi a többi csekélyebb vízjárulékokat illeti, melyeket a határörvidék homokdombjai adják, ezek majdan később a szükség minősége szerint a Ballad-árokba vezetethetnének.

Ha ily módon a versec-alibunári mocsártól minden vízhozójárulás elzáratik, a vizek csatornáztatnak, és a legközelebbi fölvevőbe vezetnek, a mocsárnak okvetlenül száraznak kell maradnia az esztendőnek bár melyik szakában, mert a felülről függőlegesen jövő eső és hó áradást nem okozhat, miként ezt a tapasztalás az ittebeci réttől gátokkal elválasztott, és mivelés alá vett területen mutatja.

A Terézia csatorna jelenlegi kiterjedésében beszakadásától, azaz a versec-alibunári mocsártól Kis Margitáig 13963 öl hosszú. A töltések térköze a két parton a csatorna beszakadásnál 36 öl, a csatorna kiömlésénél azonban a Berzava csatornába Kis Margitánál 50 öltre szélesbedik. A többé kevesebb eliszapodott talpának általános lejtéye egész hosszúságban 18 hüvelyk. A csatorna töltései leggyengébbek azon vonalon, melyek a néhai illancsai mocsár területét átmetszik, t. i. azon vonalon, melynek jobbik oldalát a Welika Greda nevű pusztá, bal oldalát Sándorf és Illanca területei határolják. A Berzava vízállásának legnagyobb magassága a Kis Margittai hidnál található, hol is a legcsekélyebb és legmagasabb vízállás közti különbség 7 lábat tesz.

Az érintett csatornázási és töltési tervek mintegy 60000 köb ölnyi földmozgást teendnek szükségessé, de más részt meg is kell gondolni, hogy körülményeink közt ez tán az egyetlen mód, ily tetemes mennyiségű termőföld visszanyerésére. Tudomásunk szerint az illető hatóságoknál ezen terv a többiekhez képest még legjobb pártolásnak örvend, hanem a tetteges fogantatástól, attól félünk, még jól távol vagyunk, ha csak Liedemann Emil hazánkfia, építészeti igazgató Temesvárott, a közlekedési ügyek körül szerzett érdemeivel

egyezőleg ezen ügyet újra fel nem karolja. Ezen munkálatok létesítése 185112 forintot venne igénybe, mi, ha azt fontoljuk meg, hogy a legszigorubb számítás szerint is még legalább 27261 hold várja ezektől jobb rendeltetését, és a szántóvas alá kerülését, soknak éppen nem mondható. Gondoljuk meg, hogy ha tán Temes és Torontál megyében kevesebb érzik a termő föld szükségét, ez egészen másként van a szomszéd Krassó megyében, hol még a legjobb szántóföldek két harmadával kövel vegyítvék, és hová néhutt, mint a maltaiak ha nem hajón is, de kocsin szeretnők hozni a földet, melyen házi szükségünkre való gabonát termesszünk. A fenebbi költségvetés szerint egyegy holdra mintegy 6 pfrt jutna a csatornázási, lecsapolási és szárítási kiadások fődözésre. Szépen illené ugyan a kormányt, hogy ha ezen munkálatok fogantatását saját költségén rendelné el azonnal, de a jelen esetben is, mint sok másban tán inkább a „quid consilii,” mint a quid juris? tekintetbe veendő és így tán az illető földbirtokosok annyiban részt vehetnének a költségek fődözésében, mennyiben a mocsár kiszáritása következtében rájuk előnyök háramlanának. Végre azon körülmény, hogy a legujabb időben egy vasuti fővonal éppen ezen vidéket átszeldei, hol ezen mocsár fekszik, nem új hatályos ösztön lehet-e arra nézve, hogy annak mivelhetését mielőbb kieszközöljük?

Még egyre tesszük figyelmetessé a tisztelt olvasókat. Tudva levő dolog, hogy a nemzeti bank 1857-ben Magyarhonban több jószágokat nyervén zálogban a kormánytól, ez uttal Vatina, Nagy Margitta, Zichyfalva, Szent János sat helységek is az ő kezére jutottak, melyek a verseci mocsárral határosak. A nemzeti bank éppen most hozzá készül a Moravitzapatak jobb partját saját költségén, és más segédkezet be nem várva erős töltésekkel ellátni, és ezeket a Terézia csatornáig folytatva, így a maga földjeit minden áradás ellen védeni, mintha csak éppen Petrovics hasonló tervét akarta volna létesíteni. Ennek következtése lesz, hogy a patak balpartján lévő földek és községek nem csak egyedül lesznek az áradásoknak kitéve, hanem hogy a veszély rájuk nézve még nagyobb, a mocsáros terület kiszáradása hathatós közreműködés nélkül annál kevésbbé várható, minthogy mind azon vizár, melyről e cikk folyamában szólunk, egyedül a balparti területeket fogja előzőlni, egyedül azok lakóit megkárosítani.

A munkás emberé a világ.

Pesty Frigyes.

Uti tárcsa.

N.-Várad, september 4. — Én is elhagytam hazámat; úgy van, nemde sokat és nagyot mondtam, pedig úgy van. Vagy tán azt hiszi a t. szerkesztőség, örömmel vagy akarva? oh nagyon csalódnék, ki oly vad gondolatra birna jönni. Nescis, qua natale solum dulcedine captos ducit, et immemores non sinis esse

sui. Még most is vérzik lelkem; úgy vagyok, mintha baloldalamat minden érzéki tehetségével egyetemben otthon hagytam volna. Hijában mostoha a sors, ott és akkor zug le pusztító viharával: a hol s a mikor legkevésbbé sejtők. Megirták az uti cédulát, s a vasutra küldtek.

Szerencsémre jobblelkű embereim is voltak mint küldöm, csak legalább végig kísérték a pesti váci uton, s törekedtek egyegy vigasztaló szóval enyhíteni a fájdalmat, mely egyedül maradt meg elválhatlan utitársamul.

Már Pesten is meggyült a bajom. Egy kis podgyászszal utaztam, azt is föl kell vala adnom. Földadás és indulás közt — a hivatalos szoba megnyitása után alig maradt félórám. Az utasok a rácsotat teljesen elálltak, hiában lármáztam, hogy nekem batyum is van, mindenki első tolakodott lenni. Már egyik fertály elmult, s jószágomat jegy nélkül föl nem adhatám. Egy merész nyomás, mit minden oldalról rosszalás kísért, végre az ablakhoz juttatott; hálisten! gondolám csak 4 ember áll előttem, azonnal célnál leszek; itt láttam először, mennyire képes lassukodni egy jegyosztó, sürgettem a jegyet, mit majd 10 ujfrtért meg is kaptam Váradig.

Jó 10 percig vesztegeltünk a kocsiban tétlenül, mire a hosszú vonat elindult; persze ládám már ekkor át volt adva, de került három hatosomba, hogy a lassu mázsálgatás által Pesten ne feledjék, egy mázsa majd 2 ujfrtba kerül. Vajjon nem sok ez ily nyüzsgő közlekedés mellett? szerencse, hogy valamivel alább engedtek, hisz a szegény utast úgy is huzza az ág is.

Végre elindultunk. A sok istenhozzádból nekem kevés jutott, de legalább hő szivből fakadt. Vontatónk nem igen sietett, de az annyira zötyögős és rázós uton nem is volt tanácsos nagyon vágatni. Alig lehetné az ember, hogy vasuti vonat annyira lubickuljon; a sinek kopottak, sülyedtek, a javítás ideje pedig még nem érkezett el, nem csoda tehát, ha az utas türelme kénytelen pótolni mindent.

Azonban minél inkább közeledtünk a tiszai vonalhoz, annál gyorsabban és biztosabban járhatánk; ez higgadtabb fekvésű, és nem oly vickándozó mint amaz. — Ha az ember Pestről Váradra utaz, szerencsés ha ismerősre akad, mert úgy elviszik más és más irányra: hogy maga sem képes elképzelni, hogy jutott például Debrecenbe. A conductorok csak Ceglédől beszélnek magyarul, a pestiek csak azt kiáltják: Cegléd! s a vonat jó hosszú időre eláll; az utasok kiugrálnak falatozni, s nincs ki figyelmeztessen, hogy más vonatra kell hurockodni. Jó lesz tehát az erre járnai akaróknak a ceglédi változásra figyelni.

Hogy Cegléden olcsóért lehetne étkezni nem mondhatom, a bor silány, a sör savanyus, az étkeket nem igen avatott kezek készítik, pedig a concurrencia meglehetősen népes; gyümölcsöt első kézből lehet kapni, ez szebb is, jutányosabb is, a víz elég tiszta és jó; azoknak, kik rossz bor vagy sörrel nem akarják gyomrukát megrontani, inkább ezt ajánlom.

Ceglédtől ismét népes vonat jár Püspök-Ladányig. A sinek már erre katonásabbak, a járat gyorsabb, a vidék rendesen sík; a kandikáló szem rendesen az egyformaságban fárad ki. Hovatovább mész a vonattal, az emberek ajkai annál zajtalanabbak. Induláskor minden száj szózatot kezd lenni, kivéve a könyezőket vagy zokogókat, ezeket a maró fájdalom úgy is elnémitja; amazok utóbb szinte beleunnak, s 10—15 mér-földre elcsönnesül minden. — Mikor azt kiáltják: Püspök-Ladány, ismét Ceglédre gondolj, mert megmeg más vonatba kell átköltözned. Ez már utósó csere N. Váradig.

N. Várad vidékén már változatosb kezd lenni a látkör, hozzá közeledve már lehet látni itt-ott emelkedő halmokat, mi oly jól esik a szemnek.

A város külalakja korán sem felelt meg várakozásomnak, az utcák rendetlenek és szemetesek; távolból a csoportként feltűnő tornyok sokat ígérnek, belül majd minden elhagyottság s ősi hanyagságra mutat; a zsidóutca valóságos pizsokvonal. Itt ki Erdélybe utaz, háromféle alkalommal találkozik, posta, Biazini és magánvállalatokkal. Az első Kolozsvárig nem éppen 10 fr. p. 30 font szabad vitellel, ezen felül minden font 8 kr. külön fogaton 11 fr. p. — Biazini valamivel olcsóbb, szabad vitel 40 font, a felület jutányosabb, közlekedés mindkettő eléggé jövedelmező. A harmadikat nem igen ajánlom, mert az igen zsidós vállalat; olcsóbb, de sokkal hosszadalmasabb és költségesebb is azért, mert többször megáll, s ha az ut rozsz, vagy a lovak gyöngye lábuak, kétszer is kell éjelezni; annak, ki sok batyuval nem utaz, a két elsőt ajánlom.

II. Bánffy-Hunyad, sept. 6. — N. Váradal hamar beértem, siettem tehát rendeltetésem helyére. Az utak elég jó karban vannak, de a faszegélyzet még mindeddig nem birt lábra yergődni; az utazás csöndes zajtalan járókelő kocsik vagy utas szekerek nem igen abajgatnak. Minnél jobban közeledel a Királyhágóhoz: annál inkább felejtí szemed a városok alakját, rongyos szétszórt vityillókból egybeabdált faházak, füstös szalmatetők s néptelen utcákkal találkozol, templom és torony minden faluban emelkedik, a templom, mely rendesen emeltebb helyen áll, kötélalaku cifrasággal van a derékon egybeszorítva, tornya mint valami óriási jógcsap emelkedik légbe, kereszt, kakas vagy csillaggal földiszítve.

Az oláhnép renyhe építkezési módját nem lehet meg nem csodálni. Szín, ól, istálló, kamra vagy más szükséges házi mellékletekről szó sincs; tyukja, malacca, kecskéje, neje, gyermeke, barátja vele együtt mind egy szobáskába szorul, ha tehene van szoba ajtajához köti, házát — mely tulajdonképen csak kamra — s melyen a kéménytelen szalmatető úgy áll, mint egy 2 éves liu fején a 70 éves szépapa redves süvege — vagy magasra vergődött gyom, vagy sűrűn ültetett kukorica ittott kender környezi. A sűrű bokrozatban apró csikok — utacsákák — vezetnek az ajtóhoz.

Gabonát, ha ittott láttál, meg kelle bámulnod a

gazi, s csak most került aratás alá; silány és törpe az mindenfelé; legszivesebben termeszi a kukoricát, de nem miveli; sűrűn veti, meg nem tisztítja; nő tehát magasra mint vesző, gyér és sovány csövel. Ittott kerítési gondolatra is jöttek, de nem csináltak, hanem úgy füstöttek; t. i. a csomóba ültetett kukoricát a vég-környezeteken körülmeszelték. A sövény tehát élő, s maga a kukorica, gát a reá kent mész, mely az egészszet mint ölelő csik környezi, szeretném tudni, tolvaj vagy féreg ellen van-e ez huzva?

A gyümölcsfák átaljában silányok, belebb majdnem kizárólag csak szilvát lehet látni; az ebböli pálinkafőzés is egykor nagy kenyérkereset volt, most csak a fenmaradt hordók tanuskodnak, ma megszűnt minden.

Váradtól Hunyadig a helységek így következnek: Vásárhely, M.-Telegd kavicsos tekervényes mváros; itt még szép és jutányos gyümölcsöt lehet kapni, és el lehet hinni, hogy valamely városféle helységben vagyunk; egy elég kavicsot szóró patak rombolja az utcát és utat. — Pusztá-Ujlak, gyönyörű minarett alaku karesu toronnyal, Örvénd, Lugos gr. Zichy lakával, Élesd most járáshirósággal, elég rendes, s van több háznak nevezhető épülete, van temploma és kápolnája; amaz az eddig látottaktól elüt, van magas kőből rakott kúpalaku tornya vörös színre füstve; Tinód, — Tinódi Sebestyén nem innen vette-e nevét? — Gégény, Ósi, Körös-Topa, Kis-Báróth, N.-Báróth, vajjon Báróthi Szabó D. nem e hely valamelyikétől vette nevezetét?

E végső helységek már nagyon nyomoruak, rendetlenül szétszórt fagunyhókból állanak; Kornicel, Bucsa, alig veszi észre az ember, hogy falukon jár, — Királyhágó, erre még visszatérek, Feketető nem messze Ilonavára romjaival, Csucsá, K. Sebes Bánffy-Hunyad.

Már erre nagyban instálnak, s instállom parancsoljon venni, mondják. Hunyadot a monda nyomán M. Terézia adta volna Bánffynak, ki igen magasztalván a helyiség szépségét, Terezia hogy megelégelje, így szólt volna hozzá: Ecce tibi Bánffy Hunyad, s innét maradt volna fen kettős neve.

Itt már a hatost piculnak, a forintot módi forintnak, az ujkrajcárt kis pénznek, a kalmárt örménynek nevezik. Temploma, mely most ref. hajdan kath. volt, van benne óra, de az nem látszik, csak hallatszik midőn ver, s már majdnem három fertálylyal haladja meg a gellértheygit.

A házak többnyire fából épültek, az utcák sárosok, rendetlenek; a nyelv Váradtól Hunyadig majd teljesen oláh, uralkodó színe, mely leginkább ajtaján ablakán mutatkozik, zöld, vagy sárgafekete vörös; vi-seletéről jövőre. Hunyadnál eltűn már a sok szalma, ennek házai zszindellel földvék. Harmadik levelem Kolozsvárról jövend, s törekedni fog e vázlatnak kellő öltözéket is adni.

Endreffy.

Levelezések.

Pesten sept. 10-én 1859.

(A Dinnyeünnepély táncsal, dinnye nélkül. — A zsidó templom megnyitása és a rendezőség megrovandó eljárása. — A Bécs-pesti bortársulat és indítványozója. — A nőegylet bálja. — Pocchini és az Egy királyné!)

Mult hó 27-én ment végbe a Kertészeti társulat által Rákospalotán rendezett dinnyeünnepély, mely kétségkívül országos érdekléssel bírt a mennyiben a nemzetgazdaság egyik fontos iparágának emelését kívánta előmozdítani, éppen azért megrovandók termelőink, mert csak néhányan küldöttek oda dinnyéket lehető legcsekélyebb számmal. Meg kell dicséernünk derék Fogarassynkat, jeles dinnyészünket, ki a nagy közönség izlésére több rendbeli dinnyével kedveskedett, melyek jóság, zamat és cukrosságban kitünőleg szerepeltek. A rendezőség maga keveset tett ugyan a közönség igényeinek kielégítése végett, de az a gyakorlatlanságnak tulajdonítandó, jövőre okulást nyert és semmi sem hátráltatandja azt, hogy mindenki kényelmet találjon föl. Este 8 óra tájban kezdődött meg a teremben a táncvigalom, az öröm, a jókedv és az élvezet általános volt, mindenki fesztelenül, s saját modora szerint mulatott, nem is távozott el senki reggeli 3 óra előtt, midőn újra kocsikra ültünk, füttyentett a gépezet és repültünk — haza; de az ünnepély sokáig emlékezetes marad.

Folyó hó 6-án ment végbe a zsidók templomának ünnepélyes megnyitása. Lehetetlen, hogy meg ne rójjuk érdemlegesen az illető rendezőséget azon botrányos eljárásáért, miszerint fekete nadrág, magas kalap nélkül senki sem mehetett be a — templomba! A költők költője, Dávid mondja zsoltáraiban: „Dicsérd lelkem az urat,“ de nem teszi hozzá, hogy köcsögben, pörge kalapban vagy turbánban. A templom a vallásnak van szentelve, hol az ihletett lélek ajtatoskodhatik, a buzgalom az örök üdvösségről álmódhatik és a szenvedő elzokoghatja panaszát, fájdalmait. A ruha nem teszi az embert, annál kevésbbé van befolyással a vallásosságra. Magyarország fővárosában épült a templom, azért megérdemel minden magyar ember annyi respectust, hogy ha egyszer jeggyel megtisztelik, egyszermind tekintettel ne legyenek az öltözetre, mert az épület nem komédiaház, sem nem bálterem — hanem Jehova háza, hol a szegény fohásza éppen oly jogosultsággal bír mint a többség. —

Előttünk fekszik a Bécs-pesti borkereskedő társulat „részvénny aláírásrai“ fölhívása. Tudva van, hogy az eddigi borkereskedők, vállalatukba 30—40 vagy legtöbb 60000 forintot fektettek, azért keletkeztek az ismert társulatok, de ezek is egy pár százezer forintot tettek le tőke gyanánt, mely tekintve azon roppant kincset, mit Magyarország bortermelésében bír, nem vala értékesíthető, miután nyilvánvaló, hogy ily vállalatokhoz roppant összeg kívántatik. Lassankint a bortermesztők és nemzetgazdászoknál azon régi ohajtás érlelődött meg, hogy egy pár millio tőkealappal keletkezzék egy hatalmas társulat. Az ohajtást, az eszmét senki sem fogta föl jobban mint Bécsben lakó derék

hazánkfia Schwarzer ur, kinek a borkereskedelem terén fölszámolhatatlan sok érdeme van, ő volt az első, ki a magyar borokat tul a nagy Oceánon: Amerikában a legnagyobb áldozattal ha nem is honosította meg, legalább elismerést és tiszteletet vivott ki. Ő volt az első, ki az említettük Bécs-pesti borkereskedő-társulat alakítását indítványozta, s azt sokszoros utánjárás- és magas összeköttetései folytán ki is vitte. Alapítójul 2 millio van elhatározva; csak is ily roppant összeggel lehet kivinni, hogy jelen viszonyaink között a boráért a „magyart félvilág uralja.“ A főraktár és az iroda Pesten leend, ezáltal egyszersmind sok jóra való fiatal ember nyerend alkalmazást; a bortermesztők pedig nem lesznek kényszerítve arra, hogy potom áron adják el boraikat. —

A jótékony nőegylet az elmúlt hétfőn tartotta volna meg bálját, azaz a jelenvoltak jól ki is táncolták magokat, de maga a bál szerdára maradt, de akkor sem kedvezett a — fatum; roppant esőzés volt, melynek dacára a mulatni szeretők nagy számmal jelentek meg, kivéven a nőegylet tagjait, de az nálunk már szokásban van, hogy éppen a társulati tagok — hiányzanak.

A nemzeti szinpadon új koszorukat fonnak a — balletnek, Pocchini híres londoni ballerina ragadja el jelenleg a balletimádókat. Ez az igazgatóság következő eljárása, hogy a közönséget ingerlő zerge ugrálások által elvonja a drámától. Meddig tart még a ferde viszásság? — a jó isten tudja!!

Ugyancsak színházunknál jelenleg Tóth Kálmán „Egy királyné“ című száz aranyos drámájának előadását rebesgetik. Mennyiben van a hirkovácsnak igaza? meg fogjuk tudni, ha a darab előadása hirdetni fog.

Ezzel be is fejezem jelen soraimat. Isten önnel!

Szendelak sept 9-én 1859. Megirta már a lugosi levelező e lapoknak, hogy mily buzgalommal törekedett Szende Béla földbirtokos ur ezen helységben egy magyar imaház létrehozásán. Tegnap mint Kisasszony napján szenteltetik föl az új, és igen csinosan felszerelt kápolna, mely alkalomra a lugosi és vidéki magyarság összegyűlt. Az ünnepély emelésében a lugosi dal-egylet is vett részt, a mely is a mise főrészt énekelte. Az egyházi szertartás befejeztével a vendégszerető birtokosnál gyülekezvén a vendégek, fesztelen kedvvel ülték a nap emlékét. — A mily kedves benyomást hagytak hátra az itteni dolgok, szintannyira elkell szomorkodnunk a sok rablások és gyilkolásokról szóló híreken. Krivinán, Gyika ur birtokán egy oláh parasztot raboltak ki, és pénzzsarolási módul a füllevágatáshoz folyamodtak, — vágták pedig ollóval szegény áldozatukat a gaz rablók. Valóban a rómaiak kiknek utódjaikul szeretik magukat feltüntetni az oláhok, ily kegyetlenséggel be nem szenyezték magukat.

T Á R C A.

Swayambara

vagy

Damianti szerelme.

(Történeti beszély.)

Sarkady Istvántól.

(Folytatás.)

II.

Bimo királynak két kedvenc tanácsnoka volt: Dwaparo és Kali, kik hűségükért a Nandi ökör képét — rendjel gyanánt — hordozák nyakukban, míg kezeikben shorit, vagyis ökörfarkból készült legyezőt viseltek. Amaz szelid, jámbor, békeszerető és vallásos volt; Kali ellenben önző, ravasz, titkolódzó és buja.

Dwaparo mindennap elvégze az ajtatos kötelmeket, szívesen mosakodék és megtartá a bünbánati gyakorlatok óráit; Kali ellenben mitsem törődött a szertartásokkal, a poenitentia tartásához pedig éppen semmi kedvet sem érzett, miért gyűlöletessé vált a nép előtt. Sőt, mivel benne — csupa ellenmondási viszketegből — a sharvaka bölcsészet szájas pártfogóját találta föl, s ezáltal a dsaina felekezet heterodox iskolájának kedvence jön, nem csekély ellenszenvet tápláltak iránta a braminok is, kik a józan Niaja bölcsészetnek voltak hívei.

Mind a mellett Kali föl sem vette tehetetlen elleneinek áskálódásait, miután kedvességben tudta magát a király előtt kinok akaratát egyedüli irányadója volt tetteinek, mi ügyes tapintat volt az emberi gyöngeségeket jól ismerő udvaronc részéről, kivált oly államban, hol a theocratia maradandólag tartá föl magát.

Dölyfös elbizakodottsága már annyira ment, hogy szeméit Damiantira merészelt emelni, mit elég ügyesen tudott rejtgetni.

Különbön Kali nem volt csunya ember, sőt szépnek is mondhatnók, ha — leszámítva arcának korom feketeségét — vonásaiból az idegenítő ravaszság oly élénken nem sirna ki, hozzá hosszú nagy fülei csaknem alsó ajkával csókolódnának, melyek a leszakadásig meg voltak terhelve arany függőkkel és tarkabarka üvegcsengetyűkkel; homloka roppant széles volt — mi Indiában egyik legfőbb vonása a magas szépségnek! — szemei és körmei nagyok voltak; termete magas, melyet rézszínű pikkelyes ruha fűdött, felül földig érő prémes zubbant viselt; fején Griff tollakból mesterségesen készített pyramis alakú főveg ült, míg lábain gazdagon kihimzett hegyes papucsokat viselt.

Midőn őt az olvasónak bemutatjuk, éppen diszöltönyében a királyi palota felé siet... Kövessük lépteit...

Pompás csarnokon át arany oszlopokon nyugvó terembe nyitunk, hol egy szerezcsen mély bókollással csókolja meg Kali ruhájának szegélyét, mire ő arannyal tölt erszényt dob a szolgának, ki e varázshatalmu mammon előtt földig hajtja magát, jobbajával pedig egy aranyos ajtóra mutat.

Kali megnyerő mosolyt igyekszik venni ajkaira, s dobogó kebelével benyit a kijelölt ajtón.

Mily csuda bűvészet! valóságos édenbe találja magát, hol a levegő ambrailat, pézma és fűszer vegyületéből áll. Középen nagy elefántcsont medence van, melynek párkányzatán sárkányok és delphinek ülnek, bámulva a boltozatra, honnét bámulatos mesterséggel kifaragott táncoló gráciák emlőin — finom sugárként — tör elő a víz. Közél a medencéhez szantalfából készült menyeczetes ágy van, vörös bársony függönyökkel. Innét hattyupehelylyel bélelt, s arany rózsákkal himzett krokodilalakú vánkoss vezet a medencéhez, kétfelül a legkülömbözőbb madarak kitömve ké-

pezik a rácsozatot. Jobbra drasztikus alaku folyondárokkaal keresztülkasul indázott lugos látható, melyen át a hárembe juthatni, hol tánc, zene, vidám enyelgések és kacér tréfálkozások között mulatnak Damianti társnői, kik nyilvános körmenetek alkalmával, testörök gyanánt kísérik. Balra ég-szinű bársony függöny vezet Damianti cellájába, honnét kijárás vagy a hárembe. E kis szoba valóságos trónidomu, maga a butorzat a régi eszméiről fogalmat ad nekünk, hogy érezzük, mily sokat veszítettünk és mennyire hátra vagyunk a — művészetben!! A habos kerevet tökéletesen lótus virágot képez, míg mellette két magas ülővánkoss elefántot ábrázol, az egy lábú kis asztalka rózsafából készült, melyen csecsebecsek vannak szétszórva. A szögletben márványkandalló guzsolsol, honnét gyertyafényként naphthaláng tör elő, melyre különös gépezet által százféle kábító illatu fűszer, s ezerféle bódító szagos fahéj szóratik.

Damianti csudálatosan kirakott rózsagula előtt áll, melynek csucsán tiszta hófehér galamb turbol, mellette ékes tollu kajdács szüntelen hangoztatja Bráhma nevét... A szép királyleány úgy nézett ki ingerlő keleties pongyolában, mint a gyönyörű Sita szobra Ramishuerben...

Kali magánkívül volt, a szó fölakadt torkán... Hallgatag mozdulatlanságban merengett az eszményi szépségen, mintha az eget látná megnyitni, honnét a legbájosabb istennő szállott alá.

Meglepetése csakhamar félelemmé változott, mert szeméi találkoztak Damianti lesújtó tekintetével, melyben annyi kérdés és annyi szemrehányás lángolt, mint a mennyi megvetés.

Kali most érzé vakmerő tettének egész horderejét... Betolakodni hivatlanul, engedély nélkül a női szentélybe oly nemzetnél, milyen a hindu, hol a nők határtalan — mondhatnók mesés tisztelet és becsülés tárgyai; hol már Manu törvényei között ki van mondva, hogy azon ház melyben a nő megszorított, vesztenek indul: kétségkívül bűn, oly megsértése a nemzeti ildényeknek, minek nehezen tudnak megbocsájtani.

— Dicsőséges Damianti! — kezdé neki bátorodva Kali; bocsáss meg, oh, bocsáss meg nekem, hogy nyomoru halandó létemre betolakodtam az égiek dsagannatájába. Vajha megvakultam volna, mielőtt Suria a világosság istene ide vezetett engemet!.. Láttalak, s lelkem csendes nyugalmának vége — örökre!.. Szeretlek, mint az igazhívő szereti a matsyát (sz. könyv.) Szentebb vagy nekem, mint az áhitatos braminnak Ganges kristály habjai... Te vagy az én istenségem, mindenütt a hol vagyok, gondolatomban jelen vagy mint a levegő... Oh adj nekem egyetlen kegyelmi szót, mert ajkaid szebben zenélnek, mint Bherat lantja.*) Ne tiporj el csuszó féregként, hanem emelj magadhoz a magasba! — szeress, szeress engemet oh isteni Damianti!

— Atyám szolgálja felelt méltóságosan a hölgy; kérj tőlem cypruslombot, kinyitl rózsát, virágos szantalfáogat; vagy pengő aranyat, drágakövet, szines üveget; de szívem zárva van előtted, mint a tisztátalan páriák előtt a braminok temploma... Nem akarom szerencsétlenségedet, mert tudva van előttem jó atyám iránti hűséged... Csókold meg a földet jólelkűségemért és távozzál...

— Öröm a földet is csókolni, melyet angyali lábaid érintenek — mondá Kali, miközben lehasalt és tizenháromszor megcsókolta a földet; én imádlak, ha elüesz is magadtól, mert keblem Sacává (tej és ambrózia tenger) változék; szerelmem olyan, mint ama rohanó folyam, mely Valmiki hegyciből szakad alá, s tisztán, szennytelenül, — virágos mederben — a Rama tengerbe ömlik... E szent érzemény

*) Bherat tartatik a hinduknál első ihletett zenésznek.

mig hegyek léteznek és folyamok lesznek a földön, nem fog megszűnni. Szervedni fogok, kinosabban mint Dsaggernatban a legutolsó vezeklő, kinek testét ebek, sirályok és keselyűk tépik szét; de álmaimról nem tudok lemondani!

— Kali! te nem ismered a szerelmet — válaszolt oktató hangon a hölgy; az, a mit érzesz: égető szamum, pusztító szenvedély! Az igaz szerelem csendes és türelmes, nincs alávetve semmi romlásnak, mert oly lelkesítő elem, mely minden jónak kuféje; mindenütt tiszteltetik, öröm és boldogságban nyilvánul, jóllehet láthatatlan és kimondhatatlan módon a szív rejtekében lakik, nem tör ki mint a vihar, mert bős orkánja nincs neki. Kinek szívében ilyen szerelem létezik, az bölcs a halandók között, mert a lélek örökös ezt szomjazza mint az élet kenyerét... A lélek saját lényével szövő hálóját, a lélek különböző alakokat ölthet, a lótotóráról-tóra terjed — de a szerelem önmagától jó, azért választá Bráhma is székhelyül; annak semmi más indokát nem adhatjuk, mint a vonzalmat; célja pedig csupán a — szerelem!

— Dicső Damianti! te bölcsőbb vagy mint Capila vagy Patandsali régi bölcsészek, te kenettséggel tudsz beszélni a szerelemről, és magyarázod e titokteljes érzeményt mint Vriaspatisz szent könyveket... Még is azt mondják, hogy nem tudsz szeretni!!.. Oh én tudom, hogy a tej megalszik, a víz jéggé válik, a te szíved is szerelemmé alakult át... Te szeretsz bájos hölgy!...

— Azt hiszed Kali? — válaszolt a hölgy, mig arcain a szemérem rubinja ragyogott; légy abban a meggyőződésben, s tanulj lemondani, uralkodjál értekeid fölött és — hagyj el engemet.

— Értelek délceg termetű hölgy! nekem nincs mit keresnem lábaidnál!! De ne feledd, hogy volt az életben pillanat, midőn Kali szívet és szerelmét kínálta; — te pedig megvetted őt!

Ezzel kirohant... Damianti megvetőleg mosolyga utána, s mintha misem történt volna, hárfát von kezébe, karsu, rózsaszín ujjai néhányszor végig szaladtak az ezüst hurokon, azután elkezdett csalogányhangon énekelni.

Mennyi érzés! mennyi bűbáj volt e hangokban!..

(Folytatása következik.)

Irodalom és művészet.

— Etel laka, vagyis Attila hun király birodalmi székhelye. Történelmi vizsgálat, írta Révész Imre. Telegdi Lajos bizománya Debrecenben, 1859. — Ezen művecske csak 71 lapból áll ugyan, de azért még is sokkal tartalmasabb mint némely vastag kötet. Meglehet, hogy az olvasók nagy részét nem fogja érdekelni, hisz fájdalom, a tudományomj nálunk igen igen ritka lelki állapot, és legjobbaink is sokszor avval elégszenek meg, ha nekik az író vizsgálódásainak eredményét adja elő. Nagy élvezetet és gyönyört fog azonban találni e műben, a ki vagy sejti, vagy vizsgálatok nyomán tapasztalja, hogy őstörténelmünk felvilágosításában mennyire kell nyomról nyomra küzdenünk százados tévedésekkel, és elűtéssel, és kik a történet részleteiben felismerik nemzetünk legvonzóbb, legsajátságosabb nyilatkozatait, és a buvár író érdemeit, tudományát. Révész munkája mintegy két részre szakad. Az elsőben, miután Maximinus, II. Theodosius keleti romai császár követének útját Eteléhez Priszkosz szerint rövideden előadja, lerontja az eddigi történetírók állításait Attila székhelyének hollétéről, melyben ez a romai követséget fogadja. Így Cantoclar Károly francia királyi hivatalnok, Bél Mátyás, Timon Samu, Benkő József, Georgii Lajos azon véleményben voltak, hogy Attila Oláh- vagy Moldvaországban székelt. Otkooci Főris Ferenc, és Szabó Károly Jászberénybe helyezték Attila birodalmi székét, Deserici Ince és Mogyorósi János Gyulára

vagy Gyula tájkára; Pray, Sinai, Budai Ezsaiás, Pázmándi Sámuel, Klapprot, és Schaffarik Tokajtól délre, a Nánás Bőszörmény és Ujváros közti vidékre. Szerzőnk ezen véleményeket egyenkint megcáfolja, megmutatván, hogy a romai követség nem azon az uton haladhatott Attilához, melyen az említett írók által vezetettik. Végeredményben Révész a Prayék véleményét, Attila székhelyének hollété iránt elfogadja ugyan, de nem azon érvek alapján, a melyeket ők felállítottak, s melyeket ő sok tekintetben hiányosoknak és hibásoknak talál. Ezek után Révész saját véleményét állítja fel. Ugyan is kimutatja, hogy a követség melyben Priszkosz részt vett Konstantinápolyból Nissáig haladván, innét nem a keletre eső Viddin és Orsova felé tartott, hanem nyugotra s erre vagy Gradistyénél lépte át a Dunát, vagy Szendrőnél. Priszkosznak e követségről fenmaradt leírása minden vizsgálatnak e tárgyról egyedüli alapja. Az ő leírásában azonban az mondatván, hogy a követség a Dunán való átkelése után a Tifezas, Tiza és Drekon folyóhoz érkezett, a folyók ezen nevei nagy zavarba hozták mindig a tudósokat. Nem csuda tehát, hogy miután ezek szolgáltak nekik vezér-fonalul Attila székhelyéhez, az utóbbi is nem ott keresték mindig, a hol kellett volna. Révész igen jól érezvén mennyi függ a három folyó azonságának tisztába hozatalától, — egész erejével is ezen feladatra adta magát, és meg kell vallani, a legfényesebb eredménnyel. Ha már eddig vizsgálatjának folyamában a régi földirat számos tévedéseit helyreigazította, itt főleg azon fáradságáért és kritikai éles látásáért kell neki köszönetet! szavaznunk melylyel dőnthetetlenül megmutatta, hogy a Priszkosz Tifezas-a, a Jorndans Tibisiája, s a Tibiscus éppen nem a Tiszát, hanem a Temest jelent. Ezen főérv bebizonyítására felsorolja szerző hazai okleveleinkből és krónikáinkból a Tiza nevezetét, minden változáson keresztül, melylyel ez előtálatatik, és így meggyőződhetünk, hogy 1036. évtől kezdve (nem mint a 39 lapon áll, a 15., hanem) a 16. század végéig a Tiza mindig Tiza, Tizia, Tyza, Titia, Thica, Tycia, Titzia, Tyscia, Tissa, Titya, Tichia, Thycya, Ticzyanak sat — de soha Tibiscusnak nem nevezetik. Révész felsorolása nem tökéletes ugyan, mert a Tizánév phásisait még több oklevélben lehetne követni, sőt hogy Pipin idejében is Tizianak, Const. Porphyrogenetanál Tizának sat. neveztetik, azonban elégséges arra hogy lássuk, miszerint a Tiza csak bitorolta a Tibiscus nevezetét, és hogy az utóbbi a Temes folyót illeti. Hazai íróink közül, mond Révész, az olasz eredetű, s hazánkba Mátyás korában jött s megtelepedett Ránzán Péter volt az első, ki „Epitome rerum hungaricarum“ című művének földrajzi bevezetésében Tibiscusnak nevezi a Tiszát. Ránzánt követték Bonfin a XV-ik, Oláh Miklós, Veranc, Istvánfi, Forgács és mások a XVI. század folyamán. Hozzá tehetjük, hogy Verbóczy sem tett különben, ki az 1514. évi országgyűlés által törvény erejére emelt Tripartitumában (Part. I. Tit. II. §3) azt írja: „Insignium quatuor fluminum scilicet Histri seu Danubii, ac Thybisci seu Thyciae,..... pro se vendicavit.“ Az egész Corpus Jurisban nem találjuk a „Tiza“ szót, de a Tibiscus is először csak 1546 évben fordul elő (decret. IX. art. 32.) és a következő 1547. évben (decret. X. art. 13.); mindkét esetben e nevezettel határozottan a Tiza folyó értetvén. Hozzá tehetjük tovább, hogy Jászay (Magyar nemzet napjai az arany bulláig 43. lap) különbséget akar tenni a Tiza és Ticze nevezet között, állítván, hogy a Tiszát midőn csakélyebb ma is Ticzének nevezi a nép. Együttal azt jegyzi meg, hogy Pray ezt nem tudván, Annál. 72. lapján Turóczy e kifejezésére: „ad ripam Titiae“ ezen jegyzést tette volna: „Tibiscum accipit, veteribus Tissam, Turoczio per errorem Titiam dictum.“ Jászay ez idézete hamis, mert Pray Annaleseinek illető kötetét meg nem jelölvén, ha az Annalesek mind az 5 kötet 72 lapját megtekintjük is, nem fogjuk rajta találni a fennebbi helyet. — Oly régóta feledékenységre menvén, hogy a Temes régi nevezete Tibiscus, nem csuda, hogy midőn a romaiak municipium Tibiscum-ja előfordult a

régi földiratban, azt hová helyezni nem tudták. E körülmény bennünket temesváriakat különösen érdekelhet. Griseliní a Tisza és Maros összefolyásához teszi, még pedig Ptolomäusra és Strabora hivatkozva, Sulzer aztán cáfolni akarván Griseliní a Tibiscumot a Tisza és Duna összefolyásához helyezi, a mostani Titel helyére, és itt szintén Ptolomäusra hivatkozik, de sem a Griseliní, sem a Sulzer által idézett szavak nem találhatók Ptolomäusban. Révész tán nem ismerte a zavar egész nagyságát e kérdésben, vagy sokallotta már a bizonyítványok felhordását annak előtüntetésére. Ugyanis Sulzerrel egyezően már egy régibb, Cluver geographiájához tartozó földabroszon Tibiscumot a mai Titel helyén találjuk. Továbbá Dr. Beck József 1856. évben breisgaui Freiburgban egy „historisch-geographischer Atlas für Schule und Haus“ adott ki, hol az abroszok hatodikán Kis-Azsia, Görögön, és szigeteiről és telepeiről, Macedonia és Thraciáról szól. Ezen abroszon a daciai Tibiscum a Temes mellett, körülbelül a mai Temesvár helyén található, alkalmasint azt hívén, hogy egy temesi vár, a Temes más pontján fen nem állhatott! ugyan ezen atlasz kilencedik abroszán, mely a romai világbirodalmat ábrázolja, Tibiscumot azon helyen találjuk, melyet a Tisza mellett és a Maroson felül Szentés foglalja ma el. Hasonló zavarok felhordásában végét hosszát nem lelnénk, és midőn mi is egy pár adalékkal hozzájárultunk, csak annyit akarunk kideríteni, hogy Révész kevesebb fáradsággal be nem érhetett, mint a melyet von magának annak bebizonyítására, hogy a Tisza régi nevezete nem Tibiscus, hanem Tizia, Tisia, Tica, vagy Titia, és hogy a régi iratokban Tibiscus alatt a Temest keil érteni. Nyomban ezek után kimutattatik, hogy a Temes folyó nevezete ily változáson ment keresztül: Tibisis, Tibissus, Tibiscus, Tifezas, Tibesia, Timesis, Timis, Tymus, Tymes, Themes, Temes. (Tunus forma is előfordul, például 1214-ben Heere vagy Hetze Comes Thumusiensis) A Drekon névben a Marosfolyó nevét találja szerző. Lehetetlen hogy minden állításra vagy cáfolatra mely ez érdekes műben előfordul észrevételet tegyünk, azért sietünk annak közlésével, hogy Révész Ethellaka fekvését Debrecenről éjszakra teszi, a zeleméri határra, mely ma mint falu már nem, hanem csak pusztaként létezik Ujváros és Böszörmény közt; (lásd Schedius abroszát.) Ethellaka ma sem mint pusztá, sem mint község létezik, hanem igen is fentartották nevét 1423, 1489, 1492 és 1499. évi oklevelek, melyeket szerző eredetiben közöl, és melyek hatalmas védvék az ő állításai mellett, sőt 1615 és 1617. évi iratokban is előfordul még mint Ethel, és Etely. Művének 60-ik lapján idézi szerző Attilának Thuróczinál olvasható címét: Attyla filius Bendekucz, nepos magni Nemroth, nutritus in Engadi, dei gratia rex hunorum, medorum, gothorum, danorum, metus orbis et flagellum dei.“ És hozzá teszi: „A „danorum“ bizonyosan dacorum helyett áll, s valóban érdekes és nagy figyelemre méltó azon különös tény, mit e tárgy körüli nyomozásaim folytán vettem észre, hogy Dania és Danus, Dacia és Dacus helyett több régi emlékekben áll. Még akkor, midőn több évekkal ezelőtt a wittenbergi tanulók anyakönyvével, s az abban lévő magyar nevekkel foglalkoztam, világosan irnoki hiba eredményének tartottam e körülményt; most azonban, midőn egészen más tartalmu s különböző koru emlékekben is feltaláltam ezt: megvallom, hogy nem tudom mire vélni.“ Meg kell jegyeznünk, hogy nem csak hun királyok neveztetnek Dánia királyainak, midőn ez alatt Dáciát kell érteni, hanem megfordítva a dán királyok Dacia királyainak is neveztetnek, értetvén ez alatt Dania feletti uralmuk. A tizedik egész a tizenharmadik századig a dán birodalom latin iróinál, és országos oklevelekben Dania helyett Daciat, Danus helyett Dacust szokás írni. A magyarázat abban áll, hogy valamint a gothikusok alatt előre tolt góthokat, a szlavinok alatt előre tolt szlávokat, úgy a dakinusok alatt előre tolt dakusokat kell érteni. Nyelv-tani szabályok szerint lett a Dakini vagy Dacini szóból Dani. Hasonló módon tetszett a latin nyelvnek picinus-ból pinus-t,

decenarius-ból denarius-t, septenarius-ból senarius-t sat. képezni. A nyelvtan utmutatása egybehangzik a történettel is, mert a dán nép nem egyéb mint folytatása a dákusoknak, jól megjegyzendő, nem éppen a Traján által legyőzött Duna melletti dákusoknak, hanem azok egyik ágának, a mely emlékezet előtti időkben éjszaknyugotra előre tört, valamint a góthok is hasonló irányban haladván a keleti tengert elérték, míg népének főtörzse lejjebb tanyázott. A dánus ma is az orosz által datsanin, a lapp által dazh- (dacus)nak nevezetik, mintha a Pannoniával szomszédos Daciáról volna szó. (lásd ezekről Grimm: Geschichte der deutschen Sprache 134 és 508. lap.) El ne kerülje figyelmünket, hogy magyar helyneveink közt is párhuzamos nyelvemlékekre találunk a fenebbi magyarázat megerősítésére; ugymint Dánfok (puszta Békésben) Dános vagy Dán-Szent-Miklós (puszta Pest megyében) Dáka (Veszprémben) Dánfalva (Csikszékben és Kővárvidéken) Dános (Sebesszékben) Dánpatoka (Középszolnokban) Danulesd (Hunyad megyében) Dák vagy Dakt németül Daken (a mai Udvarhelyszékben), az ily neveket nem tudnók érteni az érintett nyelvtani eljárás nélkül. — Révész állításainak segítségére a népmonda is járul miként ezt művének 59 lapján látjuk; abban azonban nem lehetünk a tisztelt szerzővel egy véleményen, hogy ő azon mondat, miszerint Attila Kajászó Szent-Péteren el lenne temetve, egyszerűen elveti; nem lehetünk pedig azért, mert Révész maga is igen helyesen a mondatnak megadja a maga becsét, midőn azok által történeti védokokat támogathat, és mert Rosty Zsigmond, midőn egy a Szépirod. Közl. és a Delejtű által tavaly közölt cikkében azt vitatta, hogy Attila csakugyan Kajászón lehet eltemetve, és midőn a sokáig mesés Potentiát csakugyan létezettnek megmutatá, éppen azon bizonyítgatási modorral és elvekkel él, melyeket Révész követ, midőn Attila birodalmi székhelyét kijelöli. A monda világából azonban ébresztetünk azonnal, mihelyest szerzőtől megtudjuk, hogy Ethellaka földén (Zelemér körül) ma is találnak görög aranyokat, melyek éppen II. Theodosius császár és Etele korából valók. Befejező szavaival a t. szerző szerényen csak helyet kér az ő véleményének a magyar őstörténelmi hypothesisek különben is elég terjedelmes csarnokában. Mi azt tartjuk, hogy ezen becses művecskével sokkal többet adott irodalmunknak a derék tudós, mint hypothesisit, és hogy még akkor is, ha majdan fejlettebb történettudományunk egyetmást fel is döntene állításai közül, igazolva leend a szerző azon szava: „jőjjön bár a bíráló egészen fegyverbe öltözve e művecske ellen: még is aligha fogja mind felépíteni azt, a mit én ebben lerontottam, s lerontani egészen azt, mit építettem.“ Ily meggyőződés illik a részletekbe ható tudomány hívét, minőknek mi köszönhetjük, hogy a Glycerius Spányik száraz modorát rég hagytuk magunk mögött, és hogy történetírásunk oly ropant haladást tett. Bámulni kell oly szorgalmat és kitartást, mely tudván, hogy csak kevesen fogják méltányolni, egyetlen meggyökerezett tévvélemény megigazítására annyi tudományt szentel, — azonban ez irányban is jobb kornak kell következnie, mely után mindenki epedez ki hazáját öntudattal szereti. A sanyaru idők harcosai akkor nem mennek majd feledésbe.

P. F.

Heti szemle.

— A bortermesztő közönség, és a nemzetgazdászattal foglalkozó hazafiak, úgy a kereskedő osztály is meggyőződött arról, hogy az osztrák birodalom, s különösen Magyarország azon ropant kincset, melyet bortermelésben bir, értékre csak úgy lehet emelni, ha egy nevezetes pénzüsszeggel egy nagy kereskedő társulat alapítatik. Borunk a világon majdnem nekünk terem legtöbb, mindenesetre pedig legjobb, s mégis ismeretlen volt az eddig a világpiacokon, minek (a hibás kezelésem kivül) a kereskedés hiánya volt oka, miről hazánkfia bécsi nagykereskedő Schwartz Alajos ur is meg-

gyöződvén, felsőbb helyen engedélyt eszközölt ki, egy részvényes társulat alakítására, melynek értelmében alakító választmány ült össze, s az alapszabályokat kidolgozta. Az alapszabályok értelmében, a társulat két millió forint tőkével kezdi meg működését, melyet idővel három millióra lehet emelni. Mely összeget részvények által kívánja összehozni, minél fogva egy részvényt 500 ujforintban alapított meg. Noha a társulat 2 s illetőleg 3 millió tőkére van alapítva, mindazonáltal, a mint az első millió alá lesz írva, felsőbb engedelem mellett a társulat alakul, s közgyűlést hirdet, melyben az elnökök, s az igazgató tagok megválasztása is eszközöltetik. Hogy tehát a társulat mielőbb életbe lépjen, s jövedelmező szép jövővel kecsegtető működését megkezdhesse, felhívának a haza minden bortermesztői a részvétre, s aláírásra, nemkülömben a kereskedő, s tőkepezés osztály is, s pedig azon meggyőződéssel, hogy senki jövedelmezőbb vállalatba nem teheti pénzét, mintha e társulatnál részvényt vesz. Intézkedés történt, hogy az aláírás mennél könnyebbé tétessék, s azért Bécsen kívül Magyarországon több helyre küldettek aláírási iverk, nevezetesen a magyar gazdasági egylethez, valamennyi vidéki gazdasági s borászati egyletekhez, ugy a kereskedelmi kamrákhoz, az első magyar biztosító intézethez, de e mellett az alakító választmány tagjai is megbizattak aláírás gyűjtésével. Az aláírt összegnek csak 15 száztólja fizettetik le september 15., vagy legfeljebb october 15-ig; tizenöt ötszáztól pedig az alakítás után, s végre a többi része akkor, midőn azt az igazgatótanács az alapszabályok értelmében elhatározzandja. Az aláírási iverk, lehetőleg betöltve september végeig Pestre (bálványutca Ürményiház) az elnökséghez küldendők.

— No erre legsürgetősb szükségünk volt!!! Magyar Mihály f. é. oct. elejétől kezdve „A nép ujsága“ című új heti lapot indit meg Szini Károly ur szerkesztése mellett, s e vállalat érdekében nemcsak értekezésekre, beszélyekre, versokre, vigjátékokra, szóval irodalmi művekre, hanem vidéki levelezésekre is, továbbá a legtöbb előfizetőt beküldők részére, de sőt maguknak az előfizetőknek is jutalomdíjakat tiz ki. Az egész éves előfizetők neveit az év végén kihuzzák s az első 1000, a második 100, a harmadik 50 ftot kap. Az előfizető-küldők jutalmai pedig a következők. A ki százon tul

legtöbb éves előfizetőt küld, kap 400 ftot, az utána következő kap 100-at, a harmadik 50-et (azaz : hogy forintot). Mindezen szokatlan kedvezmény azon biztos reményben történik, hogy „A nép ujság“ bizton számolhat 10,000 előfizetőre. (Ez még is nagyobb szerényesség, mint midőn a Hirmondóra 100,000 előfizetőt vártak! Szerk.) Ha csak 5000 lesz, a fentebb kijelölt díjak felényire apadnak, ha pedig csak 2500, akkor negyedében szolgáltatják ki. Ha ennyi sem találna lenni, sonki sem kap semmit. Rajta hát, tisztelt közönség, fizess elő, hogy, kaphass valamit. Tedd be magadat az új fajta lutribá. A ki vesz, annak lesz — legalább lesz nyolc nagylapu ujsága hetenkint. A szerkesztő neve kezeskedik róla, hogy a 8 nagy lapnál egyébről egyelőre senkit sem biztosíthatunk, ha csak egy kis „csörgő sapkáról“ nem, melyet Szini Károly ur olvasóinak ígér. (Az új lap egyik rovatának t. i. „Csörgő sapka“ lesz a címe.) Előfizetés egész évre 4 ujft. Az előfizetők neveit kinyomatják. (P. N.)

Temesvári ujdonságok.

* A téli idény alatt nálunk működő színtársulat következő tagokból áll: Klerr Lajos első, Nikolits Sándor m. karmester. Stegmann k. a. drámai és col. énekesnő. Tély Emilia k. a. fiatal color. énekesnő. Mértly k. a. mezzosopran. Königné mezzosopran, és alt. Gáspári k. a. mélyebb alt, König és Reszler hősi tenor. Knoller m. tenor. Tillmetz első, Szamek m. bariton. Reichmann első Hajek m. mélyhang énekes. Rudolff buffo. — Lenz k. a. első trag. szerelmes. Sachs k. a. naiv szerepekre. Högendorf k. a. szerelmes szerepekre. Fischer k. a. első népezenesnő, Sonnleithner k. a. vig öreg nő. Sachs né más. anya. Müller első hős és szerelmes. Lazzar első szerelmes. Weber m. szerelmes és természet fia. Rémay torzított szerepekre. Frank jellem szerepes és ármányos. Eslair trag. apa. Steiner m. szerelmes. Stampfl első, Unger második népszínész. A karszemélyzetet 10 énekesnő és 9 énekes képezi. — A mult saisonból Ludwigné, Fridrichné, Gallmayer k. a. Bodorfi és Burrmeister hiányzanak.

Kiadó és felelős szerkesztő Pesty Frigyes.

(14. sz.)

(1—1)

(15. sz.)

(1—3)

A t. c. szülék és gyámnokok

alulirotnak

fi-, tan- és nevelő intézete részéről

ezenel tisztelettel értesítettnek :

a) hogy az intézet a mult években kiadott programját jövőre is minden tekintetben megtartja.

b) Hogy a növendékek felvételi beiratása az 1859—60-diki iskolai évre történik, és pedig : oly növendékeké, kik, hogy status érvényes bizonyítványt nyerhessenek, a pesti nagygymnasiumba, vagy reáliskolába magukat immatrikuláltatni akarják, folyó évi september 26—30-ikáig; oly növendékeké pedig, kik nyilvános vizsgát tenni nem kötelesek, f. é. september 28-tól october 8-ikáig.

c) Minthogy az intézetben csak négy benlakó növendék helye jött üresedésbe, kéretnek azon t. c. szülők, kik gyermekeik részére azon helyeket biztosítani akarják, ebbeli szándékukat alulirotnal mielőbb tudatni.

Teljes programok kaphatók az intézet lakásán Pesten, papnövelde utca 4. sz. 1-ső emelet.

Szentes József,
tulajdonos-igazgató.

Ugorkatej,- és kenőcs

a legjobb és legártalmatlanabb szer a bőrszin finomságának és szépségének fentartására és visszanyerésére

használtatik a szeplők, borhimlő, bőr-atka és bőr barnaságának, valamint minden bőrkiütések ellen az arcon és kezeken; és mindenkor éppen készített minőségben kapható a **Józsefvárosi gyógyszertárban**, egy egy palackja 80 ujkrajcáron.

A korneuburgi

állattenyészto gyogypor, lovak, juhok, és szarvasmarha tonyesztésére mindig friss minőségben kapható,

Schidló Józsefnek

a „kék macskához“ címzett fűszerkeskedésben. (Gyárkúlváros a főtéren.)

1—8

(13. sz.)